

i materijale iz ta četiri različita dijaloga sa sličnim prijepornim temama, ukazujući na do sada postignute elemente konsenzusa i još preostale neriješene probleme. Valja međutim istaknuti da je proteklih godina u dijalogu s Pravoslavnim crkvama prvi put raspravljano o shvaćanju papinske službe u Crkvi i u tom je spornom pitanju postignut značajan napredak, o čemu svjedoči Ravenski dokument (2007.).¹⁰ Papa Benedikt XVI. prošle je godine novim predsjednikom Vijeća za jedinstvo kršćana imenovao Kurta Kocha, dotadašnjega biskupa biskupije Basel u Švicarskoj, a potom ga na posljednjem konzistoriju uzdigao na čast kardinala. U dogledno vrijeme kardinal Koch će sa svojim suradnicima zacijelo imati dovoljno posla da bi nastavio raznolike aktivnosti Vijeća i ostvario koncilsku ekumensku opredijeljenost Crkve na njezinu mukotrpnom hodu prema punom jedinstvu kršćana.

Nediljko Ante Ančić
nediljko.ancic@kbf-st.hr

Svijetli trag starca Milovana

U povodu 250. obljetnice smrti fra Andrije Kačića (1760. - 14. XII. - 2010.) i izlaska iz tiska ponovljenoga izdanja *Razgovora ugodnoga naroda slovinskoga* (2011.)

U prosincu prošle godine navršilo se je 250 godina od smrti fra Andrije Kačića Miošića (1760.-2010.), a zagrebačka izdavačka kuća Školska knjiga objavila je ponovljeno izdanje (reprint) *Razgovora ugodnoga* (1756.). To su razlozi da je pisac upozorio na život i djelo Starca Milovana, iznio neka pitanja u vezi s njegovim djelom: vrela, sadržaj, jezik, utjecaj na hrvatske književnike i kulturu općenito, integracijske silnice na cijelomu hrvatskom jezičnom prostoru, kao i na rezultate znanstvenih istraživanja do kojih su došli pojedini znanstvenici. Kratko je upozoreno što je ostvareno u domovini i u inozemstvu u "Kačićevoj godini", koju je Ministarstvo prosvjete i športa proglasilo u prigodi 300. obljetnice rođenja Starca Milovana.

---

¹⁰ Vidi hrvatski prijevod dokumenta: Ekleziološke i kanonske posljedice sakramentalne naravi Crkve. Crkveno zajedništvo, koncilijarnost i autoritet, u: Crkva u svijetu 43 (2008), 290-303.

Uvodne napomene

Nakon nedavnih proslava 300. obljetnice rođenja fra Andrije Kačića Miošića (1704.- 2004.) ovih je dana Školska knjiga objavila ponovljeno izdanje (reprint) njegova djela *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (Mleci, 1756.). U toj prigodi trebalo bi se sjetiti onoga što je prije nekoliko desetljeća o Kačiću i njegovu djelu napisao akademik Ivo Frangeš: "...Kačićev *Razgovor* obavio je ogromnu zadaću: stvorio je publiku kadru da svoju usmenu književnost prima i posredstvom knjige, čitanja, a ne samo pjevanja; izradio je i potvrdio semantičko polje hrvatske poezije pučkoga tipa; na štokavskom i čakavskom području stvorio duhovnu koheziju, kakve u kajkavskim krajevima sve do XIX. stoljeća nije bilo i znatno pripomogao da kajkavci prihvate povijesnu ulogu štokavštine u konstituiranju hrvatskoga modernog standarda; konačno, utjecao je na golem broj pisaca ne samo u hrvatskoj pučkoj nego i u umjetničkoj književnosti. Odista je Kačić veći djelovanjem, nego djelom. Činjenica neobična, ali značajna, i još uvijek nedovoljno proučena. Bez Kačića ne da se zamisliti ne samo preporod u Dalmaciji. Bez njega bi i Gajev pothvat bio kudikamo teži, jer ilirizam ima dva velika književna uzora: Gundulića, koga svi uznose, i Kačića, koga svi čitaju."¹

U tim su riječima sažete misli mnogih znanstvenika koji su proučavali život i djelo fra Andrije Kačića, jednoga od pretpreporodnih prosvjetitelja, koji je pisao na tri jezika (hrvatskome, latinskome i talijanskom), a neke su njegove pjesme svjetovnoga sadržaja prevedene na neke europske jezike.²

Podatci o životu

Osnovno, srednje i visoko školovanje završio je u samostanima Franjevačke provincije Bosne Srebrene. Stupio je u Franjevački red 1720. godine i ređen za svećenika 1728. u Šibeniku. U Mlecima je položio profesorski ispit i predavao u Šibeniku na Generalnom bogoslovnom učilištu 1. reda (fakultetu), gdje je nakon deset godina postigao jubilaciju (prof. emeritus). Osim profesorske službe obavljao je i druge dužnosti: bio je apostolski delegat, župnik, starješina samostana, član uprave Provincije i graditelj samostana u Sumartinu. Pomažući siromašnim obiteljima u Podacama, teško

¹ Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb-Ljubljana 1987., 121.

² Hrvatini Gabriel Jurišić, *Prijevod pjesama fra Andrije Kačića na strane jezike i njihov utjecaj na europski romantizam*, Kačić, XXXIX-XL/2007-2008., 41-51.

se je razbolio i nakon samo nekoliko dana preminuo kao uzorni karitativni djelatnik.³

Filozof, povjesnik i prosvjetitelj

Objavio je *Elementa peripatethica* (1752.), priručnik skolastičke filozofije, o kojemu su se i suvremeni stručnjaci vrlo pozitivno izrazili, i *Korabljicu* (1760.), povijest čovječanstva od postanka svijeta do njegova doba, s posebnim obzirom na povijest Hrvata i susjednih europskih naroda.

Najvažnije mu je djelo *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (1756. i 1759.), zbirka pjesama i proznih tekstova (manji dio) o borbi kršćanskih naroda u obrani života i državnoga suvereniteta protiv osmanlijskih osvajačkih nastojanja. Pisac je naglasio da Božja Providnost vodi svijet, da zlo nikada ne će slaviti pobjedu nad dobrom i da je obrana života i naroda neotuđivo pravo svakoga pojedinca i naroda koji u obrambenom ratu brane svoj život i svoju domovinu. Istaknuo je velikane duha i borce za slobodu, pisce i prosvjetitelje i na njihovu primjeru pokazao kako se karakterni muževi bore za istinu i pravdu. Opjevao je i junačke podvige osmanlijskih zavojevača.

Pjesnik tvrdi za svoje pjesme da "ima svaka dobar temelj od istine"⁴ i navodi neke arhivske dokumente i povijesna djela raznih pisaca. Znanstvenici su dokazali da se je služio i drugim piscima i vrelima.⁵ Povijesne događaje ponudio je čitateljima na njihovu materinskom jeziku (štokavska ikavica) i u narodu omiljenom stihu (deseterac). To su dva faktora, uz prije spomenute idejne, koji su utjecali da je na cijelom hrvatskom jezičnom području narod prihvatio njegov *Razgovor ugodni* kao jezični, povijesni i kulturni priručnik. Da je narod srdačno prihvatio tu knjigu,

³ Od bogate literature upozoravamo samo na: Dr. fra Karlo Eterović, *Fra Andrija Kačić Miošić na temelju novih istraživanja*. Preštampano iz "Nove revije", Dubrovnik, 1922., 76+ VI; Stipe Botica, *Andrija Kačić Miošić*, ŠK et alii, Zagreb, 2003., 331; *Fra Andrija Kačić Miošić i kultura njegova doba*. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa... održanoga 3.-7. studenoga 2004. u Zagrebu, Sinju, Makarskoj, Mostaru, Bristu i Zaostrogu, HAZU, Zagreb, 2007., 559. Za literaturu vidi: Fra Hrvatinić Gabrijel Jurišić, *Bibliografija fra Andrije Kačića Miošića*, u: S. Botica, *Andrija Kačić Miošić*, Zagreb, 2003., 269-319.

⁴ *Djela Andrije Kačića Miošića*. Knjiga prva: *Razgovor ugodni*. Stari pisci hrvatski, knj. XXVII, HAZU, Zagreb, 1942., 5.

⁵ Upozoravamo samo na neka novija istraživanja: S. Botica, *nav. dj.*, 43-63; Francesco Saverio Perillo, *Andrija Kačić Miošić i povijest*, u: Fra Andrija Kačić Miošić i kultura njegova doba, 9-26; Miroslav Palameta, *Talijanski izvori za pjesme o Kandijском i Bečkom ratu u Kačićevu Razgovoru ugodnom*, Isto, 29-77.

najbolje svjedoči činjenica da je često nije spominjao po njezinu pravom naslovu, nego ju je jednostavno nazvao *Pismarica*. Stoga nije nikakvo čudo da je doživjela više od 70 izdanja.

Ta je knjiga odigrala još jednu vrlo važnu ulogu. Dok, naime, nije bilo po selima pučkih škola, sve do XIX. stoljeća mnogi su se *Pismaricom* služili kao početnicom, iz koje su učili čitati i pisati (npr. Ivan Meštrović). Tekstovi te knjige, a posebno pjesme, rezultirat će i izvanrednim integracijskim silnicama u svim pokrajinama i slojevima hrvatskoga naroda, koji je u ono doba bio podijeljen u tri međusobno neprijateljske države: Mletačku Republiku (u kojoj je fra Andrija živio), Austrijsko Carstvo i Osmansko Carstvo. U takvim političkim i društvenim (ne)prilikama *Pismarica* je bila svjetlo i nadahnuće, koje je potlačenom narodu ulijevalo nadu.

Sasvim je razumljivo da je *Razgovor ugodni* snažno utjecao na hrvatski književni jezik, jezikoslovce, povjesničare i političare. Kačić je s drugim pretpreporodnim piscima pripremao temelje, na kojima je Ljudevit Gaj sa suradnicima započeo i vodio ilirski pokret i hrvatski narodni preporod. Tako je npr. Petar Preradović iz Kačićeve *Pismarice* učio hrvatski jezik, stil i stih.

Kačić i Europa

Kačić je bio visoki europski intelektualac. No njegovo poznavanje filozofije, teologije ili povijesti nije imalo odjeka u europskim kulturnim krugovima. S druge strane, njegove su pjesme pobudile izuzetno zanimanje, pa su neke *prevedene na 14 europskih jezika*. On je, naime, prvi hrvatski pjesnik kojemu su pjesme svjetovnoga sadržaja prevedene na neki strani jezik i ušle u neku inozemnu zbirku (M. Kombol). Fra Emerik Pavić preveo je na latinski i objavio izbor iz *Razgovora ugodnoga* (Budim, 1764., 190). Alberto Fortis je neke pjesme preveo i tiskao na talijanskom jeziku, a onda su slijedili prijevodi na njemačkom (J. G. Herder), francuskom (J. Rosenberg-Orsini), poljskom (A. Maszewski) i na drugim jezicima.⁶ Mnogi su smatrali da su Kačićeve pjesme zapravo hrvatske narodne pjesme, pa su "kao narodne" utjecale i na europski romantizam, a znatan je i njihov utjecaj na bugarsku historiografiju i češka preporodna gibanja.

---

⁶ Vidi, bilj. 2.

Znanstvenici i hrvatska javnost o Starcu Milovanu

O slavnomu piscu i njegovim djelima napisan je veći broj knjiga, među kojima se ističu: K. Eterović, *Fra Andrija Kačić Miošić na temelju novih istraživanja*, S. Botica, *Andrija Kačić Miošić i Fra Andrija Kačić Miošić i kultura njegova doba*.⁷ Također je objavljeno vrlo mnogo članaka i rasprava na raznim jezicima (više od 1500 bibliografskih jedinica). Franjevci Kačićeve provincije pokrenuli su znanstveni godišnjak *Kačić* (1967.), koji i danas izlazi, a u nekoliko popratnih nizova objavljeno je više od 70 naslova. Razni umjetnici (pisci, glazbenici, slikari, kipari i filmski djelatnici) posvetili su mu svoja djela, među kojima se ističu spomenici Ivana Rendića u Makarskoj (1890., kad je održana i dotad najveća kulturna manifestacija u Hrvatskoj) i Zagrebu (1891.) te Ivana Meštrovića u pjesnikovu rodnom Bristu (1960.). Izdane su tri poštanske marke u njegovu čast (jedna 1954. i dvije 2004.). U Franjevačkom samostanu u Zaostrogu osnovan je (1954.) Kačićev arhiv, koji skuplja izdanja njegovih djela, literaturu i djela iz likovnih umjetnosti.

U prigodi 300. obljetnice rođenja Starca Milovana (1704.-2004.) Ministarstvo prosvjete proglasilo je godinu 2004. Kačićevom godinom, Hrvatski je sabor bio pokrovitelj svih slavlja, Hrvatska biskupska konferencija slavila je u Zagrebu svečanu zahvalnu sv. misu, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti organizirala je međunarodni simpozij i objavila bogati Zbornik, Nacionalna i sveučilišna knjižnica priredila je u Zagrebu veliku izložbu s prigodnim katalogom, snimljen je dokumentarni film, Sveučilište Waterloo (USA) organiziralo je međunarodni simpozij u Torontu i predavanja u Bostonu. Objavljen je zbornik *Fra Andrija Kačić u Americi*. Održana su predavanja i u nekoliko drugih američkih i europskih gradova.⁸

“Kačić kao čovjek spada među najidealnije, a kao pisac među najznamenitije likove što ih naša književna povijest poznaje” (Vienac, 1890, 54). U toj jednoj jedinoj rečenici, koja je napisana prije više od jednoga stoljeća, kazano je puno. Fra Andrija Kačić kao čovjek, svećenik i vrhunski intelektualac blista svojim karakterom, poštenjem, vladanjem, zalaganjem i ljubavlju za

⁷ Vidi, bilj. 3.

⁸ O svemu što se zbivalo u Kačićevoj godini u domovini i u inozemstvu v. *Franjevci svomu bratu fra Andriji Kačiću*. Kalendar slavlja 300. obljetnice rođenja i sv. krštenja fra Andrije Kačića Miošića (1704.- 17. travnja - 2004.), Split, 2004., 72; *Fra Andrija Kačić Miošić u Americi*, Kačić, XXXIX-XL/2007-2008., 196.

maloga čovjeka (siromahe u Podacama) kao i na širem planu za svoj hrvatski narod i sve narode svijeta. Svojim životom i djelom zablisterao je tako divno da i danas, dva i po stoljeća poslije smrti, njegova zvijezda izvanredno sja na divnom nebeskom svodu i baca snopove svjetla i topline na njegovu i našu domovinu Hrvatsku i cijeli svijet.

Fra Hrvatini Gabriel Jurišić

Dr. don Marin Škarica (1936.-2011.) *In memoriam*

U svećeničkom domu u Splitu, na spomendan Gospe Lurdske, 11. veljače 2011. g., shrvan teškom bolešću gušterače, preminuo je duhovnik bogoslova, umirovljeni profesor liturgike na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu u Splitu i kanonik Prvostolnoga kaptola dr. don Marin Škarica. Sahranjen je na groblju rodne Župe sv. Ivana Krstitelja na Slimenu 13. veljače iste godine.

Taj tihi, blagi i marljivi svećenik Splitsko-makarske nadbiskupije rođen je u zaleđu omiške Dinare, u selu Slime, uz rijeku Cetinu, 9. ožujka 1936. od oca Luke i majke Zorke rođene Pupačić. Tu je završio i šest prvih razreda osnovne škole. Slika rodnog kraja intenzivno mu se urezala u sjećanje. Zanosno je pripovijedao kako se s hrvatskim pjesnikom Pupačićem uspinjao na vrh Tilovicu, odakle je promatrao beskraj morskog plavetnila s jedne strane, a vijuganje Cetine među klisurama s druge. Školovanje je nastavio na Biskupskoj klasičnoj gimnaziji u Splitu sa završnim ispitom zrelosti 1956. g. Sveučilišni studij nastavlja na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je diplomirao 1962. g. Za svećenika je zaređen 29. srpnja iste godine u Šibeniku. Dušobrižnička iskustva stjecao je u župama Krstatice (1962.-1964.) i Desne (1964.-1969.). Uz pastoralnu službu u Desnama studirao je neko vrijeme, kao izvanredni student, klasične jezike i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 1969. nastavio u Rimu na Papinskomu salezijanskom sveučilištu. Od ak. god. 1970./71. pohađa Papinski liturgijski institut sv. Anselma u Rimu, gdje je magistrirao 1973. i doktorirao 1975. Naslov njegove doktorske teze je *Ivan Merz (1896-1928) inziatore del movimento liturgico in Croazia*. Postigao je naslov *Doctor Sacrae Liturgiae*, što će uvelike usmjeriti njegov daljnji angažman i zanimanje.

Po završetku studija u Rimu vraća se u Split, gdje predaje liturgiku na Institutu za teološku kulturu laika od ak. god.